

ข่าวประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๔ สุขุมวิท ๒๓ แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๔๙-๕๐๐๐
ภายใน ๑-๕๖๖๖ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๒๕๕-๐๓๑๑

ข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันวันที่ ๑๔ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๗ หน้า ๒๑ มูลค่าข่าว ๑๓๓,๕๖๐.-

ศูนย์สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ได้จัดระบบข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ สนใจดูที่ได้ <http://news.swu.ac.th/newsclips/>

เว็ทวิภาช

๑ อติภพ ภัทรเดชไพศาล

ลาวแพนคือ การขับลำอย่างลาว

เมื่อเอ่ยชื่อเพลง “ลาวแพน” คนส่วนมากคงคิดถึงเพลงไทยเดิมเพลงหนึ่ง ซึ่งเป็นเพลงบรรเลงและใช้วาทศิลป์ในการบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรีอย่างเช่นปี่ใน หรือ จะเข้ เป็นต้น

แต่เพลงลาวแพนบรรเลงเดีวนี้ ที่จริงเป็นของใหม่ ดังที่จิตร ภูมิศักดิ์ เคยให้คำอธิบายไว้ว่า

“เพลงลาวแพนนี้ ถ้าหากจะกล่าวกันถึงลักษณะดั้งเดิมของมันทีเดียวแล้ว มันมิได้มีลักษณะอ่อนหวานเร้าอารมณ์ดังที่บรรเลงกันอยู่ในปัจจุบันนี้เลย ลักษณะเพลงลาวแพนดั้งเดิมเป็นเพลงที่สะท้อนด้วยความเคียดแค้น ความเร่าร้อน ความทุกข์ทนและความทุกข์ระทม ความปวดร้าว

ในบางตอนก็มีลักษณะขี้ดูลี มีลักษณะโกรธแค้น บางครั้งก็มีลักษณะอ่อนโยน ซึ่งหมายถึงการดับอารมณ์เคียดแค้นให้สลดลง และมีการบรรเลงในทางอ่อนหวานอยู่บ้าง ซึ่งเป็นความหมายของการปลอบใจผู้ที่ทุกข์ยากดังแค้น

ลักษณะของเพลงลาวแพนเดิมที่มีดังกล่าวมานั้น ก็เนื่องมาจากมันเป็นเพลงของพวกเชลยลาวที่ถูกจับกวาดต้อนลงมาอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อคราวศึกเจ้าอนุวงศ์กษัตริย์เวียงจันทน์ในสมัยรัชกาลที่ 3

พวกเชลยลาวเหล่านี้คือพวกประชาชนที่เจ้าอนุวงศ์ลงมาโจมตีกรุงเทพฯ เพื่อปลดแอกเวียงจันทน์จากไทย แต่เมื่อยกมาถึงเทียนนครราชสีมาก็ถูกด้านดีจนแตกยับเยิน เชลยลาวที่ถูกจับได้ถูกกวาดต้อนลงมาในกรุงเทพฯ พวกเจ้าขุนมูลนายฝ่ายศักดินาไทยกระทำการทรมานเอาตามอำเภอใจ พวกเชลยเหล่านี้ได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส

แต่เนื่องด้วยพวกเชลยลาวปราศจากการนำเงินเข้ามาซึ่งปราศจากการจัดตั้งอันมีระเบียบ การที่จะลุกฮือขึ้นต่อสู้จึงกลายเป็นเรื่องในฝัน เป็นเรื่องท้อแท้ เป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ทางออกของเขาก็คือระบายความเคียดแค้น ความเร่าร้อน

ความปวดร้าว และทุกข์ยากออกมาเป็นบทเพลง

เพลงบทนั้นก็คือเพลงลาวแพน”

เพลงลาวแพนเก่าที่จิตร ภูมิศักดิ์พูดถึง มีตัวอย่างเนื้อร้องดังนี้

“อี่แม่คุณเอ๋ย เขาไม่เคยจะตกยาก ตกระกำลำบาก แสนยากหนักหนา พลัดทิ้งที่ดินถิ่นฐาน พลัดทิ้งบ้านเมืองมา พลัดทิ้งปู่พลัดทิ้งย่า พลัดทิ้งตาทั้งยาย พลัดทิ้งแม่มกมเมีย พลัดทิ้งเสียลูกเต้า พลัดทิ้งพงศ์ทั้งเผ่า ทั้งลูกเต้าก็หนีหาย บักไทยมันเหี้ยม บักไทยมันขึง จนโหล่จนหลัง ของข้าขี้ขี้ลาย จะตายเสียแล้วหนา ที่ในป่าดงแดน...”

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสำนวนคำร้อง นำเชื่อว่าผู้ที่แต่งเนื้อเพลงลาวแพนเพลงนี้คงไม่ใช่ลาวบริเวณสองฝั่งโขง เพราะสำนวนที่ใช้ในการแต่งออกจะเป็นไทยมากกว่าเป็นลาว

หรือถ้าจะเป็นลาว ก็เป็นลาวที่มีความคุ้นเคยกับภาษาของคนไทยในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาในระดับหนึ่งแล้ว

ส่วนคำว่า “แพน” แปลว่าอะไร ทำไม่ต้องเป็น “ลาวแพน” สุจิตต์ วงษ์เทศได้ให้คำอธิบายไว้ว่า

“แพน เป็นคำเก่าแก่ดั้งเดิม แปลว่า แม่กว้างออกไป, เป็นแผ่น, ต่อกันเป็นพืด (เหมือนแพ)

(ภาษาพูดของคนภาคใต้ว่า “เรือเป็นแพน” หมายถึงเรือต่อกันเป็นพืด มีในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ 2525 พิมพ์โดยสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพ.ศ. 2525 หน้า 195)

มิใช่ในชีวิตประจำวันของคนแต่ก่อน เช่น ลำแพน เป็นคำเรียกเรือซึ่งสานด้วยตอกไม้ไม่เหลาบางๆ ได้ขนาดเอาใช้แม่ปูพื้น หรือกรูห้องกันฝาเรือน ว่าเรือลำแพน”

นอกจากนั้น คำว่า “แพน” เมื่อใช้ในการดนตรียังอาจหมายถึงการ “ขับลำ” หรือการเต้นคำร้องเข้ากับดนตรีในวันธรรมลาว

ดังมีหลักฐานในบทละครเรื่องพระลอของรสิภย์ (พระบวรราชนิพนธ์ กรมพระราชวังบวรมหาดคีตพลเสพ สมัย ร.3) เมื่อบทตอนลาวซ่างขับสองคนจะขับซอชมโฉมพระเพื่อนพระแพง ถวายพระลอ มีกลอนว่า

“บัดนั้น สองลาวคนขับรับสั่ง
ลองแพนลองบีเห็นดีดัง แล้วบังคมขับขึ้นขับไว้”

หมายความว่ามิใช่ซ่างขับทั้งคนเป่าปี่ ก่อนจะบรรเลงก็ทำการทดลองเสียงร้องและเสียงปี่ดูก่อนว่าเข้ากันได้ดีหรือไม่ แล้วจึงเริ่มการบรรเลง

“ลาวแพน” จึงหมายถึงการขับลำอย่างลาวนั่นเอง